

هو الحکیر الخلیف

خردنامه صدر

فصلنامه علمی - پژوهشی فلسفه اسلامی

سال ۲۱، شماره ۳؛ پیاپی ۸۳

صاحب امتیاز: بنیاد حکمت اسلامی صدرا

مدیر مسئول و سردبیر: آیت الله سید محمد خامنه ای

هیئت تحریریه

آیت الله سید محمد خامنه ای..... رئیس بنیاد حکمت اسلامی صدرا

دکتر غلامحسین ابراهیمی دینانی..... استاد دانشگاه تهران

دکتر احمد احمدی..... استاد دانشگاه تهران

دکتر غلامرضا اعوانی..... استاد دانشگاه شهید بهشتی

دکتر رضا داوری اردکانی..... استاد دانشگاه تهران

دکتر کریم مجتهدی..... استاد دانشگاه تهران

دکتر سید مصطفی محقق داماد..... استاد دانشگاه شهید بهشتی

دکتر مقصود محمدی..... دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی، کرج

ویراستار..... دکتر مقصود محمدی

مدیر اجرایی..... مهدی سلطانی گازار

مترجم انگلیسی..... دکتر رؤیا خوئی

ویراستار انگلیسی..... دکتر علی نقی باقرشاهی

شاپا: ۰۸۷۴ - ۱۵۶۰

نشانی: تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدرا

صندوق پستی: ۱۵۸۷۵/۶۹۱۹

دورنگار: ۸۸۴۹۳۸۰۳

تلفن: (مقالات) ۸۸۱۵۳۲۲۱

اشتراک و فروش) ۸۸۱۵۳۵۹۴

پست الکترونیک: siprin@mullasadra.org

پایگاه اینترنتی: www.mullasadra.org

فهرست مطالب

سرمقاله..... ۳

نقدی بر گزارشی انتقادی از رساله «حشرالأشياء» ملاصدرا. ۵

دکتر مقصود محمدی

نزاع در نفی و اثبات استلزام ممکن و ممتنع..... ۱۷

دکتر عبدالعلی شکر

مرز میان عرفان با دانشهای همگن..... ۲۷

دکتر علی شیروانی

خوانشی انتقادی از نسبت خیال و عمل؛ اندیشه صدرايي در

برابر فلسفه عمل مدرن..... ۳۷

دکتر روح الله دارایی، دکتر طوبی کرمانی

بایسته های تحقق اتحاد عقل و عاقل و معقول در حکمت

متعالیه..... ۶۱

دکتر محمدمهدی گرجیان، مجتبی افشارپور

عقل بسیط انسانی در نگاه ملاصدرا..... ۷۳

دکتر فروغ السادات رحیم پور، مریم فخرالدینی

واکاوی برهان خلف ابن سینا در اثبات قاعده الواحد..... ۸۷

محمد حسینی

۱. بنابر تأییدیه شماره ۳/۱۳۷۰۸۵ مورخه ۹۱/۰۷/۰۲ از

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، خردنامه صدرا دارای

درجه علمی - پژوهشی است.

۲. خردنامه صدرا در پایگاه های زیر نمایه میشود:

- پایگاه استنادی علوم اسلامی؛ ISC

- پایگاه مجلات تخصصی فلسفه جهان؛

Philosopher's Index

- پایگاه مجلات تخصصی نور؛ Noormags

- بانک اطلاعات نشریات کشور؛ Magiran

راهنمای تدوین مقاله

- خردنامه صدرا بطور تخصصی فقط مقالاتی را که مربوط به حوزه فلسفه و علوم عقلی، مستدل و مستند به منابع معتبر باشد، برای چاپ میپذیرد.
- مقالات ارسالی باید مبتنی بر تحقیق و حاوی نکته‌ی بدیع و ابتکاری باشد، از نظم و انسجام منطقی لازم برخوردار باشد و اصول نگارش و اصالت زبان فارسی در آن بدقت رعایت شود.
- مقالات باید دارای چکیده (حدود ده سطر) و کلیدواژگان (حداکثر ده واژه) بوده و چکیده و کلیدواژگان انگلیسی نیز به آن ضمیمه شده باشد.
- لطفاً در ابتدای مقاله، عنوان مقاله، نام نویسنده، رتبه علمی و محل فعالیت (هرکدام بدو زبان فارسی و انگلیسی) و نیز نشانی بصورت دقیق در برگه‌ی جداگانه ذکر گردد.
- چنانچه مقاله برگرفته از پایان‌نامه یا طرح پژوهشی باشد یادآوری آن در ابتدای مقاله الزامی است.
- مقالات به رایانامه (ایمیل) مجله ارسال گردد. حتماً مرقوم شود «مربوط به خردنامه صدرا».
- رعایت اصول نشانه‌گذاری و ذکر نامهای غیرفارسی بزبان اصلی و نیز برجسته کردن نقل قولها ضروری است.
- مقالات ارسالی نباید قبلاً در جایی بچاپ رسیده باشد و ارسال آن نیز برای خردنامه صدرا تعهدی نسبت به چاپ ایجاد نمیکند اما خردنامه از حق تجدید چاپ و نیز نشر مقالاتی که پس از داوری دقیق و تأیید هیئت تحریریه بچاپ برسد، بصورت‌های رایج دیگر بزبان فارسی و دیگر زبانها برخوردار خواهد بود.
- مقالات ارسال شده بهیچ وجه مسترد نخواهد شد.
- خردنامه صدرا در ویرایش مطالب با حفظ محتوا و مفاد آزاد است.
- مسئولیت محتوا و مضمون مقالات بعهده مؤلف است و چاپ آن در این فصلنامه تنها برای عرضه و تلاقی افکار است و دلیل بر تأیید آن نیست.
- ارجاع به آثار ملاصدرا باید منطبق بر چاپ بنیاد حکمت اسلامی صدرا باشد.

شیوه ارجاعات

- ارجاعات در خردنامه صدرا بصورت پاورقی است؛ با ذکر نام خانوادگی نویسنده، نام کتاب، شماره جلد، شماره صفحه.
- در مواردی که بلافاصله به منبع قبلی ارجاع داده شود از کلمه همان و شماره صفحه و در صورتی که شماره صفحه نیز یکی باشد از واژه همانجا استفاده شود.
 - در مورد مجلات و مجموعه مقالات عنوان مقاله ذکر گردد.
 - در ارجاع به منابع غیرفارسی، عنوان اصلی کتاب ذکر شود. بجای واژه‌های همان و همانجانب نیز بترتیب از علامتهای *ibid* و *idem* (بصورت ایتالیک) استفاده شود.
 - در فهرست منابع، مشخصات کامل کتاب‌شناسی هر منبع بصورت زیر فهرست گردد:
— کتابها: نام خانوادگی مولف، نام مولف. عنوان کتاب (بصورت سیاه و ایتالیک)، مترجم، محل نشر، ناشر، سال نشر.
مثال: مطهری، مرتضی، مسئله شناخت، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۸۰.
— مجلات: نام خانوادگی مولف، نام مولف. «عنوان مقاله» (داخل گیومه)، نام مجله (بصورت سیاه و ایتالیک) سال، شماره مجله، سال نشر.
مثال: اعوانی، غلامرضا. «چرا ملاصدرا را صدرالمتألهین نامیده‌اند؟»، خردنامه صدرا، ۲، ۱۱، ۱۳۸۴.
— مجموعه مقالات: نام خانوادگی مولف، نام مولف، «عنوان مقاله» (داخل گیومه)، عنوان کتاب (بصورت سیاه و ایتالیک)، گردآورنده یا ویراستار، محل نشر، ناشر، سال نشر.
مثال: ابراهیمی دینانی، غلامحسین، «جایگاه ملاصدرا در فرهنگ علوم عقلی»، مکتب ملاصدرا و فلسفه‌های غربی، زیر نظر سیدمحمد خامنه‌ای، تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدرا، ۱۳۸۵.
— در مورد منابع غیر فارسی نیز بهمین شیوه عمل شود.

السلام علیکم وعلیٰ آلبیٰتہم وعلیٰ ذریٰعہم

همزمانی روز اول خرداد امسال - که روز ملی ملاصدرا نام گرفته - با شب میلاد مبارک حضرت ولی عصر صاحب الزمان علیه و علی آباءه الصلاة والسلام، پیام بزرگ و آموزنده‌یی را به بشریت می‌فرستد. موضوع همایش امسال بنیاد حکمت اسلامی صدرا و انجمنهای تابعه، «فلسفه و جهان عاری از فلسفه» است و موضوع سالگرد و یادواره میلاد امام غایب و مُنتظَر، «فرشگرد» یعنی گشوده شدن صفحه آخر تاریخ بشر پس از ظهور او و بنیان نهادن حکومت انسانی و الهی بر روی زمین و ویرانسازی بنای جهان عاری از انسانیت و عقلانیت و صلح و عدالت و آغاز دوران کامیاری دائمی انسان در جامعه بشری، بنیاد حکومت حکمت و عقلگرایی و فطرت ناب انسانی میباشد که هدف و فلسفه و حکمت آفرینش انسان و جهان بوده است.

این قرآن مسعود برای کسانی آشناست که اصل حکمت و فطرت و طبیعتگرایی و اخلاق را زائیده و فرزند وحی و ادیان آسمانی و پیامبران حکیم میدانند و بگواهی تاریخ دوران باستان در ایران و بیشتر ملل باستانی، نگهبانان فلسفه و حکمت را جانشینان پیامبران و وارثان علوم و فرهنگ آنان میشناسند؛ چه تاریخ گواه است که حکمت و فلسفه در اصل مبدأ خود و بلکه حتی علوم و آموزه‌های اولیه دیگر - ساخته و پرداخته بشر نبوده است و همه را پیامبران با الهام ربوبی و بکمک ربانیت اسماء الله حافظ و راهنمای بشر، به انسان آموخته‌اند؛ حقیقتی که فهم ناپخته دوران بعد از رنسانس اروپا نتوانست به آن برسد و نوکیسه‌گان فرهنگ و تمدن لاف خدایی زدند؛ هم خدا و هم فلسفه را بر

درگاه علم ناشی از تجربه، قربانی نمودند و جامعه‌های پیرو خود را به گمراهی و بدبختی کشاندند. در حدیث آمده است که امام عصر (عج) پس از ظهور خود، دست برکت بر سر مؤمنین می‌گذارد و عقل خداپرست و حقایق‌شناس را در آنها سامان می‌دهد «فجمع بها عقولهم» (اصول کافی ج ۱/ ص ۲۹)، همچنانکه پیامبران کردند و امیرالمؤمنین علی علیه‌الصلاة والسلام فرمود: «فبعث فیهم رُسُلَهُ وَ وَاَتَرَ عَلَيْهِمُ انْبِیَاءَهُ لِيَسْتَأْذُوهُمْ مِثْقَالَ فِطْرَتِهِ وَ يُذَكِّرُوهُمْ مَنْسَى نِعْمَتِهِ... وَ يُثِيرُوا لَهُمْ دَفَائِنَ الْعُقُولِ...» (خطبه اول نهج‌البلاغه) یعنی مأموریت پیامبران آن بود که فطرت آنان را بیدار کنند و به آنها برگردانند و نعمت گنجینه‌های مدفون در عقل آنها را برای آنها مکشوف سازند و جهان‌عاری از عقلانیت (یعنی انسانیت) را که سرشار از شر و فساد و جنگ و بیداد است به جهانی سرشار از نعمت عقل و فطرت‌گرایی و بدون ستم و ستمگر و خشونت و بیعدالتی بدل گردانند.

فلسفه و حکمت را اگر برخاسته از همان میراث و میثاق الهی — یعنی فطرت و عقل سلیم — بدانیم، پیداست که میتواند راه پیامبران را پیش‌پای بشر بگذارد و عقل آنان را در برابر نفس اماره و غرایز سرکش مشترک با حیوانات تقویت نماید؛ همانگونه که ملاصدرا هدف فلسفه را سعادت انسان (افضل السعادات) با تخلُّق به اخلاق‌الله و کسب رضای او و ترک هوای نفس معرفی میکند و در حدیث نیز آمده است که: «قَاتِلِ هَوَاكَ بِعَقْلِكَ» و نیز «العقل، عقال من الجهل».

فلسفه اگر از مسیر الهی و فطری خود منحرف نشود و همچون برخی فلسفه‌های غرب یا ادیان غیر واقعی، در اختیار سیاستهای ضدبشری قرار نگیرد و برای رسیدن به اهداف کوتاه و دنیوی نباشد، تنها امید نیکبختی بشر امروز است؛ وگرنه «جهان‌عاری از فلسفه» یعنی همین جهانی که سرشار از ستمکاری و بهره‌کشی و بردگی ملتها و بردن ثروت مادی و معنوی آنان و عاری از عدالت و شعور و احساس و عواطف انسانی است و سلطهٔ اشرار و اوباش زمانه با نامهای گوناگون بر ملتها را میدان میدهد، روزگار بشر را تاریک و سرشار از نابسامانی و بدبختی خواهد داشت.

بامید روزی که منجی این بشر بخت برگشته با ارمغانی از عقلانیت و حکمت، روزگار تاریک کنونی بشر را به روشنی بکشد و شیطان جهل و بیخردی را نابود سازد و صبح سعادت در سراسر جهان طالع گردد؛ «أليس الصبح بقريب؟»